

Прометей як культурний герой українського письменства 20-х років XX століття

Л. В. Скорина

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна
Corresponding autor. E-mail: skoryna@ukr.net

Paper received 14.01.18; Revised 17.01.18; Accepted for publication 19.01.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PH2018-149VI42-15>

Анотація. Титан Прометей – один із традиційних образів світового письменства. Доволі широко побутує цей образ і в українській літературі 20 рр. XX ст. З'ясовано, що найчастіше Прометей репрезентується як революціонер – борець за щастя людства; поширені також інтерпретаційні моделі, в яких Прометей фігурує як символ технічного прогресу, викрадач вогню, творець людини, символ нестерпного страждання. Окрема увага в статті приділяється особливостям інтерпретації прометеївського міфу в поемі В. Поліщука «Прометей і людство», а також у циклі творів П.Тичини (поезія і поемі-феєрії «Прометей»). З'ясовано, що в літературі 1920-х поруч з ідеологізованими варіантами інтерпретації традиційного образу співіснували оригінальні індивідуально-авторські моделі. Більшість досліджуваних творів датуються початком 1920-х рр.; вочевидь, інтерес до постаті Прометея був інспірований історичними подіями. Наприкінці 1920 – на початку 1930-х рр. під тиском колективістських тенденцій відбувається витіснення образу Прометея як символу індивідуального бунту на маргінесі образного світу.

Ключові слова: традиційні образи, Прометей, прометеївський міф, індивідуально-авторська інтерпретація, українська література 20-х років XX ст., антична література.

Вступ. Образи й мотиви античної міфології та літератури зберігають свою значимість і статус «ядерних» в українській літературі протягом XIX – XX ст. Письменство 1920-х рр. у цьому сенсі не є винятком. У цьому можна переконалися, звернувшись, приміром, до творів М.Зерова й М.Рильського, а також Г.Брасюка й К.Гордієнка, М.Івченка й В.Підмогильного, Є.Плужника й І.Сенченка, П.Тичини й П.Филиповича та ін. Митці апелюють до образів Антея, Аполлона, Ахілла, Геракла, Дедала й Ікара, Діоніса, Едіпа, Зевса, Лаокоона, Одисея, Орфея... Однак найбільшою популярністю, як засвідчило проведене дослідження, користувався у вітчизняній літературі Прометей.

Огляд публікацій за темою дослідження. Інтерпретація цього традиційного образу в художній літературі вже була предметом наукових студій. Цікаві міркування з цього приводу можна знайти, приміром, у монографії Р.Труссона («Le Thème de Prométhée dans la littérature européenne»), наукових студіях О.Лосева [12] й Г.Г.Гадамера [3]. Зважаючи на значимість прометеївського міфу в історії європейської культури, Г.-Г.Гадамер вважав за доцільне надати йому статус міфу європейської долі. У «пролетарській» літературі України 1920-х рр. інтерес до образу Прометея частково був інспірований творцями нової ідеології. Так, М.Геллер пише про три головні лінії в утопічній системі К.Маркса, одна з них – «прометеївсько-фаустівський мотив, віра в необмежені можливості людини» [6, с.106]. Відомо також, що К.Маркс у передмові до своєї докторської дисертації назвав Прометея «найшляхетнішим святым і мучеником у філософському календарі». Така інтерпретація «вічного» образу поширилася і в масовій свідомості «Країни Рад». Образ Прометея трактувався як символ світла, розуму, жертвності в ім'я людства, тирано- й богоборства [див. докл.: 4]. Порівняння Маркса й Леніна з Прометеем стало одним зі поширених топосів радянської масової культури. Х.Гюнтер підкреслює: «Не можна не помітити особливу пристрасть тоталітарних культур до міфу про

Прометея. Якщо соціалістичний Прометей виявляється в образі надлюдського героя праці, то націонал-соціалістичний – в образі духовно-героїчного носія факела “вищої арійської людяності”...» [7]. Наведені міркування більшою мірою стосуються радянської літератури 1930-х рр., коли відбувалося утвердження соцреалістичного канону; протягом 1920-х однозначної пролетарської заангажованості в трактуванні образу Прометея ще не було. Поруч з ідеологізованими варіаціями традиційного образу співіснували й оригінальні індивідуально-авторські моделі. Підтвердженням цієї тези є текстові матеріали, репрезентовані в цій статті.

В українському літературознавстві специфіку інтерпретації прометеївського міфу досліджували здебільшого на матеріалі творчості Тараса Шевченка (часто – у порівнянні з концепціями польських і російських романтиків; у цьому контексті варто згадати праці Є.Нахліка, Ю.Вавжинської). П.Филипович свого часу звертав увагу на прометеїзм у творчості Лесі Українки. Сучасна дослідниця О.Турган студіювала прометеївські мотиви в українській літературі XIX – початку XX ст. Найближчим до нашої студії є дослідження О.Гальчук [4], у її статті містяться цікаві міркування про особливості опрацювання прометеївського міфу в поезії Павла Тичини. Однак вказані студії не вичерпують обрану проблему. Пропонована стаття покликана заповнити лакуни у вивченні української літератури 20-х років XX ст.; це зумовлює її актуальність і певну наукову новизну.

Мета студії – з'ясувати особливості інтерпретації образу титана Прометея в українській літературі 20-х рр. XX століття. **Матеріали й методи.** Об'єктом дослідження є твори Г.Брасюка, О.Влизька, К.Гордієнка, М.Драй-Хмари, М.Йогансена, М.Івченка, О.Копиленка, В.Поліщука, М.Рильського, І.Сенченка, О.Слісаренка, П.Тичини, П.Филиповича, В.Чередниченко, Л.Чернова. У цьому переліку фігурують імена не тільки класиків «української радянської літератури», а й маловідомих авторів. Це зумовлене прагненням до повноти й системності

дослідження, виявлення різних варіантів рецепції прометеївського міфу.

Результати дослідження та їх обговорення. В українському письменстві 1920-х рр. була виокремлена низка творів, у яких фігурує образ Прометея. Уважаємо за доцільне поділити їх на дві більші групи. До першої віднесемо твори, в яких цей традиційний образ згадується принагідно – у тому чи іншому історико-культурному контексті, до другої – більші за обсягом твори, що являють собою розгорнуту варіацію прометеївського міфу.

У творах, що належать до першої групи, найбільш поширеним є концепт «Прометей – бунтівник (революціонер)». Це безпосередньо пов'язане із суспільно-політичними реаліями доби. Один із прикладів цього концепту наявний у поезії Михайла Драй-Хмари (1921): «Хмеліють хмари, хвилюють в трансі./ Повстань, титане молодий!/ Хай запалають протуберанці./ На бій, на бій!» [8, с.61]. Замість прямої номінації традиційного образу поет застосовує перифраз «молодий титан», який, поєднуючись із мотивом повстання, асоціюється у свідомості реципієнта з Прометеєм. Майк Йогансен у першій поезії циклу «Революція» кваліфікує бунт Прометея проти самодержця Зевса як першу світову революцію [9, с.77]. У такий спосіб відбувається легітимізація Жовтневого перевороту; він репрезентується як кульмінаційний епізод цілої серії народних повстань, ватажки яких ведуть свою генеалогію від прабатька всіх «революціонерів» – античного титана Прометея. Прикметно, що в художніх творах 1920-х віддзеркалена також практика самоототожнення персонажів-протагоністів (революціонерів-підпільників, а також науковців) із Прометеєм. Так, один із персонажів повісті Михайла Івченка «У сонячній колі» заявляє: «Я мушу перемагати світ, робити його покірним своїй волі, дарма що він випорскує з-під моїх рук, дарма що я й сам від себе випорскую. Я є бунтар, син Прометея, і на бунті складу собі голову» [10, с.554]. Схожі сентенції виявлені в нарисі Олександра Копиленка «Ессе homo» («Я часто фантазував: мені здавалось, що я великий Прометей, вирвався з неволі і сховався в печері на верхівлі найвищої гори і в самотині готуюсь до нового виступу – нести в грудях людству іскру полум'яну» [15, с.59]), «Записках Холуя» Івана Сенченка, оповіданні Олексі Слісаренка «Останнє слово» («Я, до революції затиснений у куток своїм оточенням, одразу відчув себе звільненим Прометеєм...» [16, с.238]). Найвиразніше цей концепт репрезентований у романі Варвари Чередниченко «За плугом». Один із його героїв власну статтю, в якій іде мова про культурну відсталість, бюрократизм та інші негативні явища сільського буття, підписав не справжнім прізвиськом, а промовистим псевдонімом – «Житняківський Прометей» [19, с.99]. Наразі йдеться не лише про бажання зберегти анонімність, щоб уникнути помсти фігурантів сатиричного допису, а й про прагнення дистанціюватися від примітивності оточуючих, засвідчити власну винятковість.

Інший важливий аспект інтерпретації прометеївського міфу в українській літературі вказаного періоду – оголошення античного титана

символом технічного прогресу. Як відомо з давньогрецької міфології, саме він показав людям, як видобувати метали й обробляти їх; створив науку про числа, відкрив мистецтво письма. Він приручив тварин, збудував перший корабель, дав хворим ліки... Апелюючи до античного міфу, українські письменники надають Прометею статус покровителя науки й винахідництва. Один із персонажів роману Гордія Брасюка «Донна Анна» працює над винаходом, який має змінити життя людства; аби патетично відтінити значимість його праці, белетрист застосовує античну алюзію: «Ганна побожно дивилася на Ніка. Він був той Прометей, що мав дати нову іскру людству» [1, с.231].

У культурній свідомості людства Прометей більш відомий як *викрадач вогню*. У циклі Максима Рильського «Адоніс і Афродіта» замість прямої номінації персонажа застосовується парафраз, що містить вказівку на вказаний традиційний мотив: «...Накресливши суворо й строго / Сплетіння голубих шляхів, / В які нас поведеш чертоги / Ти, що красу огню живого / Украв у сп'яненних богів?» [14, с.251]. Символіка вогню, який викрав Прометей і подарував безсилу, змученому хворобами й труднощами людству, тлумачиться в літературі й філософії по-різному. Вважається, що мова йде не про звичайне багаття, а про іскру божественного вогню, сакральний дар, світло знання [12]. Цікаве потрактування символіки прометеївського вогню зустрічаємо в згаданій повісті М.Івченка. Її герой-протагоніст Іван Семенович рефлексує: «Плюс родить Прометей вогонь, що силою своєю пронизує всі щілини ества світового, що дає провід людському життю, що кидає вогняні думки на тисячоліття вперед. І виходить, що це не так і погано. Але другий кінець цієї сили просто гнітить і розкладає людську істоту. /.../ По-моєму, сучасній людині треба більше спортів, полювань, змагань... Тоді з неї випариться там уся лють. А Прометей вогонь вона пустить на творення нового життя» [10, с.569]. Як бачимо, прометеївський вогонь мислиться тут як певна форма життєвої енергії, що має бути скерована на досягнення суспільно значимої мети.

У добу еллінізму здобуває популярність міф про *творення людей* Прометеєм. Г.-Г. Гадамер констатує: «Прометей стає антропологом, митцем-творцем людини, а це означає: людина уже не співвіднесена з божественним порядком, проти якого вона здатна піти і від якого може зазнати краху, але вона передана самій собі й наділена здатністю усвідомлювати свої знання й уміння» [3]. В українському письменстві 1920-х цей мотив фігурує в поезії Павла Филиповича «З античних барельєфів» (1923). Поет художньо відображає фінальну стадію творення Прометеєм людства, коли в тіла «холодних, нерухомих немовлят» ясномудра Мінерва вдихає свій «дар іще невідомий» – розум, дух життя [18, с.76]. Образ титана-богоборця подибуємо також у поезії Филиповича «Тремтіла тень, і вечоріли хмари». Антична алюзія застосована як декоративний елемент у структурі ліричної пейзажної замальовки – картини настання вечора, боротьби світла й темряви [18, с.22]. Цікавою з огляду на актуалізовану наукову проблему

видається також поезія Олексі Влизька «Рейд» (1930). Поет асоціативно пов'язує маяк із прикутим Прометеем, а велич розбурхані стихії – з повстанням титанів [2, с.71]. Мотив *страждання закутого Прометей* принагідно згаданий у поемах Леоніда Чернова («Кобзар на мотоциклі») й Миколи Хвильового («В електричний вік»), «Запільних нарисах» Костя Гордієнка [5, с.40] (щоправда, і тут, і в романі «Славгород» антична алюзія набуває бурлескного відтінку).

Найцікавішими з огляду на інтерпретацію образу Прометей видаються твори Валер'яна Поліщука й Павла Тичини, віднесені до другої групи. «Оновлена легенда» (авторський жанровий маркер) В.Поліщука «Прометей і людство» датується жовтнем 1929 р. У цій авторській моделі прометеївського міфу помітні сліди двох ключових прототекстів – класичної міфологічної матриці й трагедії Есхіла «Прометей закутий». Авторський домисел оприявнюється в монументальних пейзажних замальовках, психологічному нюансуванні поведінки персонажів, моделюванні окремих фабульних ситуацій. Поема В.Поліщука тяжіє до поезики кіно. Перший «кадр» репрезентує читачеві урочисту красу Кавказьких гір; за мить перед його зором постає Прометей (скориставшись термінологією О.Білецького, лаконічний опис його зовнішності можна кваліфікувати як «архітектурний портрет», візуально подібний до роденівського «Мислителя»). Наступний «кадр» – потік мислення протагоніста – демонструє його протест проти застигості, «математично-рівноважного блага» олімпійських богів. За версією В.Поліщука, Прометей бунтує не лише проти влади Зевса, а й проти всього застиглого, мертвотного, того, що гальмує потік буття. Наслідком цих рефлексій стає рішення створити людей. На відміну від античної міфології, Прометей у В.Поліщука є одноосібним деміургом, який усі «свої найкращі соки» втілює у «росток крихкого людства» [13, с.148]. Однак новостворені істоти виявилися слабкими, не здатними опиратися стихіям; перші труднощі кидають їх у безодню відчаю. Захищаючи своє творіння, Прометей вступає в конфлікт із Зевсом. У палку промову титана органічно вплітаються окремі фрагменти міфологічної матриці: згадка про те, що саме Прометей допоміг Зевсові перемогти батька й здобути верховну владу; сюжет про створення Пандори і її зловісну скриньку; про викрадення вогню й інші дарунки Прометей людям.

Надалі Поліщуківська поема із незначними варіаціями ретранслює провідні мотиви Есхілової трагедії: Прометей карають, приковує до скелі (в Есхіла це роблять Влада, Сила й Гефест, у В.Поліщука – Гермес і Гефест). В Есхіла Гефест прохромив Прометееві груди залізним клином; В.Поліщук тяжіє до пафосної орнаментальності, тому в його версії міфу фігурує алмазна паля. В Есхіла прикутого Прометей відвідують Океаніди й Океан (повелитель стихій обіцяє ублагати Зевса пробачити Прометееві непослух). Натомість у поемі Поліщука до страдника спочатку приходять його дружина Азія (в одній із версій античного міфу вона вважається матір'ю Прометей), а вже потім Океаніди й Океан, які

намовляють страдника покаятися. Мотив зустрічі Прометей з безумною рогатою Йо (Io) В.Поліщук також запозичив в Есхіла. Подібними є й фінали обох творів: до Прометей з'являється Гермес, вимагає розповісти Зевсові таємницю його долі. Не отримавши відповіді, Громовержець насилає на бунтівного титана орла, який має клювати його печінку, а потім скидає його в Тартар (у Поліщука фігурує лише перший мотив). Фінальні рядки аналізованих творів суттєво відрізняються, відображаючи різні художні завдання авторів. В Есхіла скеля з прикутим Прометеем провалюється в безодню (це має викликати в глядачів емоційний шок). В.Поліщук вкладає в уста античного титана пророцтво про грядуще визволення людства від тиранії. Читач має переконатися, що саможертвність Прометей не була марною, її логічним завершенням став «Великий Жовтень».

«Прометеївський цикл» Павла Тичини в українському письменстві 20-х рр. ХХ ст. стоїть особно. Найперше тому, що твори, які до нього належать, позбавлені пафосу героїзації античного титана. Цікаві штрихи щодо рецепції прометеївського міфу в поезії П.Тичини наявні в статті О.Гальчук [4], однак не всі аспекти проблеми там розкриті. Найперше, варто звернути увагу на хронологію: над поемою-феєрією «Прометей» автор працював у 1917-1923 рр., цикл «В космічному оркестрі» датується 1921 р., поезія «Прометей» – 1921 / 1922, «Ходить Фауст» – 1923, «Слався» – 1926. Як бачимо, більшість зазначених творів з'явилася на початку 20-х років (вочевидь, інтерес до постаті Прометей був інспірований подіями революції і громадянської війни); у другій половині 1920-х він поволі «вигасає». Як слушно вказує О.Гальчук, ранній П.Тичина в образі Прометей «побачив не пафосно-оптимістичний, а трагічний знак сучасної епохи» [4, с.72].

Найповніше тичининська версія прометеївського міфу репрезентована у двох незавершених текстах: перший анонсується у дванадцятитомнику як «уривки із незакінченої феєрії», другий – як «уривки з поеми». Елементи класичного прометеївського міфу з'являються у цих творах П.Тичини спорадично, наприклад, у монолозі героя («Очима я огонь ясний побачив. / Почув я серцем, як страждав народ./ Руками виборював, одняв у бога/ і бідним людям зніс на землю світ...») [17, с.468]. Перед читачем постає прикутий Прометей, який кілька тисяч років чекає на визволення. Тичина традиційно ігнорує поширений у міфології мотив звільнення Прометей Зевсом (оскільки це може принизити героїчний статус персонажа). За версією українського поета, титана ціною власного життя визволяє німфа Етео. З античного міфу П.Тичина запозичив лише образи Прометей й німф-океанід, згадки про подвиг титана задля порятунку людства, мотив покарання за бунт. Український поет творить оригінальний художній світ, що розгортається в координатах символічно-притчового часопростору. У його поемі люди знаходять Прометей, але відмовляються його звільнити. Для «нової людини» (мова йде про ключову фігуру пролетарського мистецтва) античний герой є анахронізмом, «цікавим маніяком» [17, с.474]. Розчарування змушує титана замислитися:

«Чи не прийдеться знов огонь той красти, / борються, однімають — лиш не в богів, / а в вас, лихії люди?» [17, с.478]. Художнє завдання П.Тичини – не тільки (й не стільки) презентувати читачеві чергову версію античного міфу, а попередити людство про небезпеку тоталітаризму. «Прометей» сприймається як твір-застереження, набуваючи, як твердить О.Гальчук, жанрових прикмет антиутопії. Усвідомлюючи похмурість змальованого майбутнього, у першому фрагменті – уривку «феєрії» рабам (Чорним і Білим) та апологетам тоталітарного ладу поет протиставляє прометейців, які піднімають повстання проти тиранії.

У другій поезії із циклу «В космічному оркестрі» (1921), характеризуючи вітальну енергію всесвіту, поет мимохіть згадує античних титанів. Безпосередня згадка про міфічного героя оприявнюється в четвертій поезії циклу. Змальовуючи містерію буття, поет нотує: «Вічно юний, первісний і дикий, / творець, на власнім творі розіп'ятий, – / це він на незглибній глибині шаліє й казиться/ без берегів! /.../ Безумний корабель, нагрудений вітрилами, / якір, що в пісні над безоднями заякорить не може, — /це він прометейно в майбутнє ридає / і не вертається ніколи» [17, с.158]. Образ «прометейно» асоціативно пов'язаний із поняттями стихії, бунту, перебудови світу. Поезію «Прометей» П.Тичина датує початком 1920 рр. О.Гальчук слушно вважає цей твір завершальним акордом однойменної «поєми-симфонії». Структурується він як монолог прикутого Прометея, який тисячоліттями терпів муки. Змінювалися царі, титан сподівався на визволення, однак кожен наступний тиран надсилав йому нових «орлів та коршаків». Бунт Прометея, який «рвонув усе це к чорту, аж камінь закричав!...» [17, с.362], асоціюється з революцією, на переможному шляху якої – без ліку людських жертв. Бунтівний титан усвідомлює власну моральну провину, однак не зупиняється: «Піду життя творить нове – хоч би й по трупах – Сам! Так мусить бути» [17, с.362]. У структуру давнього міфу інкорпорується ідеологія новітніх революціонерів, для яких мета виправдовує засоби. «„Новий“ Прометей, – висновує О. Гальчук, – страшна пародія на того, чие ім'я – знак любові до людей, сміливості духу й поступу» [4, с.74]. Утім, пародією Тичинівська версія античного міфу стає хіба що у свідомості сучасних реципієнтів. Автор подібних варіантів прочитання передбачити не міг.

Прикмети «пародіювання» помічаємо і в наступній поезії – «Ходить Фауст» (1923) із збірки «Вітер з України». Прикметно, що із 29 рядків поетичного тексту

мовна партія Прометея становить лише 3 [17, с.180]. З висловлювань Фауста його опонент постає як бунтівник, котрий прагне «світ творить новітній». Однак той же Фауст висловлює сумнів, що новітнім прометейам вдасться ошчасливити людство. На протипагу опонентові, Прометей поводить себе як типовий люмпен-революціонер – звинувачує його й погрожує фізичною розправою. Завершальним акордом у системі «метаморфоз» тичинівського Прометея О.Гальчук називає поезію «Слався!». Ім'я Прометея у творі не згадується, однак рядки «Сам ти був до скелі кутий» прямо натякають на нього. Від трагедійності образу Прометея в однойменній поемі-феєрії й «пародіювання» (у поезіях «Прометей», «Ходить Фауст») автор переходить до принципів абсурду. Образ Прометея втрачає тілесно-образну визначеність і перетворюється на порожній символ-імітацію, оживити який не здатні псевдореволюційні риторичні конструкти на кшталт: «Вічний, вічний, нерозгадний, / нерозривний наш, / скрізь твоє дихання бурі, /скрізь твоя душа» [17, с.400].

Висновки. Антична міфологія й література належать до ключових («ядерних») прототекстів українського письменства. В літературі 20-х років ХХ століття одним із найпоширеніших образів античної міфології є Прометей. Елементи прометейського міфу віддзеркалилися в прозі Г.Брасюка, К.Гордієнка, М.Івченка, О.Копиленка, І.Сенченка, О.Слісаренка, В.Чередниченко, поезіях О.Влизька, М. Драй-Хмари, М. Йогансена, М.Рильського, П.Филиповича, Л.Чернова. Однак у творах вказаних письменників цей традиційний образ фігурує лише принагідно й репрезентується як борець за щастя людства, символ технічного прогресу, викрадач вогню, творець людини, символ нестерпного страждання. Більш ґрунтовно прометейський міф опрацьований у поемі В.Поліщука «Прометей і людство» й циклі творів П.Тичини. У літературі 1920-х поруч з ідеологізованими варіантами інтерпретації традиційного образу співіснували оригінальні індивідуально-авторські моделі. Більшість досліджуваних творів датується початком 1920-х рр.; вочевидь, інтерес до постаті Прометея був інспірований масштабними історичними подіями. Наприкінці 1920 – на початку 1930-х рр. під тиском колективістських тенденцій відбувається витіснення образу Прометея як символу індивідуального бунту на маргінеси образного світу. Елементи автентичного прометейського міфу розчиняються в ідеологічній риторичній соцреалізму.

ЛІТЕРАТУРА

- Брасюк Г. Донна Анна / Г.Брасюк // Беладонна. Любовний роман 20-х років. – Київ: Темпора, 2016. – С.209-508.
- Влизько О. Поезія. Проза / О. Влизько; [упоряд. та передм. В.Т.Поліщука]. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю.А., 2008. – 352 с.
- Гадамер Г.Г. Прометей и трагедия культуры / Г.-Г.Гадамер // Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. – Москва: Искусство, 1991. – С.242-255. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000022/index.shtml>.
- Гальчук О. Трагічний Прометей: від Есхіла до Павла Тичини / О.Гальчук // Київська старовина. – 2006. – №2. – С.67 – 77.
- Гордієнко К. Запільні нариси / К.Гордієнко // Гарт. – 1927. – №8. – С.39-45.
- Геллер М. Утопия в советской идеологии / М.Геллер // Revue des études slaves. – t. 56. – fascicule 1, 1984. – Режим доступа : http://www.persee.fr/doc/slave_0080-2557_1984_num_56_1_5389.
- Гюнтер Х. Архетипы советской культуры / Х.Гюнтер. – Режим доступа : http://www.fedy-diary.ru/?page_id=4533.
- Драй-Хмара М. Поезії / М. Драй-Хмара, [вст. ст. В.Т. Поліщука]. – Черкаси, 2004. – 168 с.
- Йогансен М. Вибрані твори / М. Йогансен; [упоряд. і вст. ст. Р. Мельниківа]. – Київ : Смолоскип, 2009. – 768 с.

10. Івченко М. Робітні сили / М.Івченко; [упоряд. С.А.Гальченка, В.О.Мельника]. – Київ : Дніпро, 1990. – 823 с.
11. Копиленко О. Ессе homo / О.Копиленко // Червоний шлях. – 1923.– №3.–С.59-68.
12. Лосев А. Проблема символа и реалистическое искусство / А.Лосев. – М.: Искусство, 1976. – 367 с. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Los_PrSimv/07.php.
13. Поліщук В. Вибрані твори / В.Поліщук; [упор. О.Омельчук]. – Київ: Смолоскип, 2014. – 680 с.
14. Рильський М. Зібрання творів : у 20 т. / М.Рильський; [редкол. : Л.М.Новиченко (голова) та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1983 – . – Т. 1 : Поезії, 1907-1929 ; Проза, 1911-1925. – 534 с.
15. Сенченко І. Из записок / І.Сенченко // ВАПЛІТЕ. – 1927. – №1. – С.3-11.
16. Слісаренко О. Чорний Ангел: Вірші. Новели. Повісті. Роман / О.Слісаренко; [упоряд. та передм. М.К. Наєнка]. – Київ: Дніпро, 1990. – 557 с.
17. Тичина П. Зібрання творів : у 12 т. / П. Тичина; [упорядк. О.І.Кудіна; ред. О.Т.Гончар]. – Київ : Наукова думка, 1983 – . – Т. 1 : Поезії 1906-1934. – 736 с.
18. Филипович П. Поезії. Переклади / П.Филипович; [упоряд., передм. В.Т.Поліщука]. – Черкаси : Брама-Україна, 2007. – 256 с.
19. Чередниченко В. За плугом / В.Чередниченко // Червоний шлях. – 1926. – №10. – С.68-115.
20. Чернов Л. Кобзар на мотоциклі: вірші, гуморески, оповідання / Л. Чернов-Малюшич; [упорядк. І. Задої]. – Одеса : Барбашин, 2005. – 320 с.

REFERENCES

1. Brasiuk, H. *Donna Anna in Belladonna. Love-story novel of 1920s*. Kyiv: Tempora, 2016.
2. Vlyzko, O. *Poetry. Prose*. Cherkasy: Publisher ChabanenkoYu.A., 2008.
3. Hadamer, H.H. *Prometheus and the cultural tragedy*. Retrieved from <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000022/index.shtml>.
4. Halchuk, O. Tragic Prometheus: from Aeschylus to Pavlo Tychyna. *Kyiv Antiques*. 2006, 2, P.67 – 77.
5. Hordijenko, K. *Outfield Sketches*. *Gart*, 1927, 8, P.39-45.
6. Heller, M. Utopia in soviet ideology. *Revue des études slaves*, tome 56, fascicule 1, 1984. Retrieved from http://www.persee.fr/doc/slave_0080-2557_1984_num_56_1_5389.
7. Hiunter, Kh. *Archetype of soviet culture in socialist realistic canons*. Retrieved from: http://www.fedy-diary.ru/?page_id=4533.
8. Drai-Khmara, M. *Poetry*. Cherkasy, 2004.
9. Yohansen, M. *Selected works*. Kyiv: Smoloskyp, 2009.
10. Ivchenko, M. *Labour Forces*. Kyiv: Dnipro, 1990.
11. Kopylenko, O. *Ecce homo. A Red Road*. 1923. №3. P.59-68.
12. Losev, A. *The problem of a symbol and realistic art*. Retrieved from: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Los_PrSimv/07.php.
13. Polishchuk, V. *Selected works*. Kyiv: Smoloskyp, 2014.
14. Rylskyi, M. *The complete works*. T.1. Kyiv: Naukova dumka, 1983.
15. Senchenko, I. From the Notes. *VAPLITE*. 1927.1.P.3-11.
16. Slisarenko, O. *The Black Angel: Poems. Novels. Stories. Romance*. Kyiv: Dnipro, 1990.
17. Tychyna, P. *The complete works*. T.1. Kyiv: Naukova dumka, 1983.
18. Fylypovych, P. *Poems. Translations*. Cherkasy : Brahma-Ukraine, 2007.
19. Cherednychenko, V. For the plough. *The Red Road*. 1926. №10. P.68-115.
20. Chernov, L. *Kobzar on the bike: poems, jokes, tales*. Odesa: Barbashyn, 2005.

Prometheus as a cultural hero of Ukrainian literature of 1920s

L. V. Skoryna

Abstract. Titan Prometheus is one of the traditional figures in world literature. His image is also widespread in the Ukrainian literature of 1920s. It was revealed that Prometheus is most often represented as a revolutionary: the fighter for the happiness of mankind. Interpretative models where Prometheus appears as a symbol of technological progress, a fire thief, the creator of a man, a symbol of unbearable suffering, are also common. Particular attention is paid to the peculiarities of the Promethean myth interpretation in the poem by V. Polishchuk "Prometheus and Mankind", as well as in the cycle of works by P. Tychyna (poetry and fairy poem "Prometheus"). It was clear that in the literature of 1920s, along with ideologically-interpreted versions of the traditional image, the original individual author's models coexisted. Most of the studied literature works date back to the 1920's; obviously, interest in the figure of Prometheus was inspired by large-scale historical events. At the end of 1920s - in early 1930s, under the pressure of collectivism tendencies, the image of Prometheus as a symbol of individual rebellion on the margins of a figurative world was ousted.

Keywords: traditional images, Prometheus, Promethean myth, individual and author's interpretation, Ukrainian literature of 1920s, antique literature.

Прометей как культурный герой украинской литературы 20-х годов XX века

Л. В. Скорина

Аннотация. Титан Прометей – один из традиционных образов мировой литературы. Довольно широко используется этот образ и в украинской литературе 1920-х годов. Выяснено, что чаще всего Прометей изображается как революционер – борец за счастье человечества. Также распространены интерпретационные модели, в которых Прометей фигурирует как символ технического прогресса, похититель огня, творец людей, символ нестерпимого страдания. Отдельное внимание в статье отведено особенностям интерпретации мифа о Прометее в поэме В. Полищука «Прометей и человечество», а также в цикле произведений П. Тичины (стихах и поэме-феерии «Прометей»). Установлено, что в литературе 1920-х рядом с идеологизированными вариантами интерпретации традиционного образа сосуществовали оригинальные индивидуально-авторские модели. Большинство произведений, взятых для анализа, датируется началом 1920-х гг.; очевидно, заинтересованность фигурой Прометея была вызвана масштабными историческими событиями. В конце 1920 – в начале 1930-х гг. под натиском коллективистских тенденций происходит вытеснение образа Прометея как символа индивидуального бунта на маргинальном образного мира.

Ключевые слова: традиционные образы, Прометей, миф о Прометее, индивидуально-авторская интерпретация, украинская литература 20-х годов XX в., античная литература.